Anbefalinger

Ukom

OVERGREP FORKLEDD SOM BEHANDLING

Anbefalinger

Publisert 27. november 2024
ISBN 978-82-8465-039-5

1. Behov for et faglig støtteverktøy for virksomheter i helse- og omsorgstjenesten i arbeidet med forebygging og håndtering av saker der helsepersonell utsetter pasienter for grenseoverskridende handlinger

Helsepersonell som utsetter pasienter og brukere for grenseoverskridende seksualiserte handlinger, utgjør en alvorlig trussel mot pasientsikkerheten og tilliten til helse- og omsorgstjenesten.

Det er avgjørende at det finnes et tydelig varslingssystem dersom det oppstår bekymring om grenseoverskridende atferd hos et helsepersonell og at det er en forutsigbar og trygg varslingsprosess Det er også viktig at de som håndterer varslingssakene har tilstrekkelig kompetanse.

Vi ser at varslingssakene kan være kompliserte å håndtere, og det er mange hensyn som skal ivaretas. Arbeidsgivere savner støtteverktøy til å utarbeide tiltak for å beskytte pasienter og brukere mot seksualiserte grenseoverskridelser i helse- og omsorgstjenesten. Det er også behov for rutiner som kan sikre korrekt, rask og trygg håndtering hvis slike hendelser skulle oppstå.

Til Helse- og omsorgsdepartementet

- Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet tar initiativ til at det blir laget et faglig støtteverktøy for helse- og omsorgstjenesten til hjelp i arbeidet med å forebygge og avverge at pasienter og brukere kan bli utsatt for grenseoverskridende seksualisert atferd.

  Støtteverktøyet må omtale hva som inngår i arbeidsgivers ansvar for å beskytte pasienter og brukere mot grenseoverskridelser i helse- og omsorgstjenesten.

  Det må framgå hvem i virksomheten som har ansvar for å håndtere disse sakene, slik at det oppleves trygt å melde fra om et forhold eller en bekymring.

  Verktøyet må omtale hvordan virksomheten kan ivareta pasienter og brukere som har opplevd grenseoverskridende handlinger, samt hvordan helsepersonellet det er varslet om skal følges opp.

  Verktøyet vil kunne gjelde både offentlige og private virksomheter som tilbyr helse- og omsorgstjenester, og den kan gi støtte til arbeidsgivere som skal håndtere varsler om grenseoverskridelser fra ansatte i tjenesten og helsepersonell med driftsavtale.

2. Styrket pasientsikkerhet ved intime medisinske undersøkelser

Økt helsekompetanse hos pasienten, med kunnskap om innholdet i intime undersøkelser, vil sette pasientene bedre i stand til å forstå når en undersøkelse er et overgrep forkledd som behandling.

Det finnes kvalitetssikret og tilrettelagt informasjon om gynekologiske undersøkelser på offentlige nettsider, men det forutsetter at det er kjent hvor denne finnes.

Til de regionale helseforetakene og kommunene

- Ukom anbefaler at de regionale helseforetakene og kommunene stiller krav til virksomheter de har ansvar for om at alle pasienter, så langt det er mulig, tilbys å ha et ekstra helsepersonell til stede under gynekologisk undersøkelse og andre intime undersøkelser. Dette vil gi økt sikkerhet både for pasienten og helsepersonellet.
- Ukom anbefaler at alle som bestiller time til gynekologisk undersøkelse, får opplyst at det finnes kvalitetssikret informasjon om dette på helsenorge.no.

3. Undervisning om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd i helse- og sosialfagutdanningene

Det er behov for at helseutdanningene i større grad underviser om forhold og situasjoner i pasientrelasjoner hvor det er kjent risiko for at rollesammenblanding kan oppstå. Dette vil gjøre det lettere å kjenne igjen faresignaler både hos seg selv og hos kollegaer. Økt kunnskap om atferd som er uforenlig med yrkesutøvelsen vil også kunne føre til at det blir klarere når varslingsplikten for et helsepersonell inntrer.

Til Helse- og omsorgsdepartementet

- Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet via RETHOS-programgruppene for de enkelte helse- og sosialfagutdanningene, inkluderer tema om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd i retningslinjene.

Til helse- og sosialfagutdanningene

- Ukom anbefaler at fagplan for undervisning inneholder konkrete læringspunkter knyttet til rolleforståelse og yrkesetikk. I utdanningene av helsepersonell er det behov for mer kunnskap om situasjoner der den profesjonelle rollen som helsepersonell settes på prøve.

Til fag- og yrkesorganisasjoner for helseprofesjonene

- Ukom anbefaler at alle fag- og yrkesorganisasjoner for helseprofesjonene inkluderer rollesammenblanding og grenseoverskridende seksualiserte handlinger mot pasienter i de yrkesetiske retningslinjene.

4. Kvalitetsforbedring i saksbehandlingen hos tilsynsmyndigheten

Det er viktig at tilsynssaker som dreier seg om grenseoverskridelser i helse- og omsorgstjenesten blir så godt opplyst som mulig gjennom saksbehandlingsprosessen. For å styrke pasientsikkerheten og ivareta varsleren på en bedre måte, er det behov for rask saksbehandling og en bred informasjonsinnhenting for best mulig beslutningsgrunnlag.

Vi ser også at samhandlingen mellom politi og tilsynsmyndigheten må styrkes i disse sakene. Politiet har i sin etterforskning andre virkemidler, som kan bidra til at saken blir bedre opplyst. Dette er særlig viktig i saker der det er ord mot ord og det er vanskelig å sannsynliggjøre hva som har skjedd.

Til Statens helsetilsyn og Statsforvalteren

- Ukom anbefaler at tilsynsmyndigheten tilbyr den som varsler om grenseoverskridende atferd hos helsepersonell, et møte ved oppstart av saksbehandlingen. Dette kan bidra til at varselet blir godt opplyst og at den utsatte blir bedre ivaretatt.
- Ukom anbefaler at tilsynsmyndigheten utvikler et system for nasjonal oversikt over antall varsler om grenseoverskridende seksuell atferd hos helsepersonell, inkludert de sakene som ikke oversendes fra Statsforvalteren til Statens helsetilsyn.
- Sakene om grenseoverskridende seksualiserte handlinger er ofte komplekse og unike. Ukom anbefaler at tilsynsmyndigheten prioriterer tiltak som sikrer at saksbehandlerne har nødvendig kompetanse i å vurdere og behandle varsler om grenseoverskridelser.
- Ukom anbefaler at varsleren får informasjon om status i saksbehandlingen gjennom hele tilsynsprosessen.
- Ukom anbefaler at tilsynsmyndigheten har oversikt over aktuelle hjelpetilbud for ivaretagelse av overgrepsutsatte, og en rutine for å gi informasjon om dette til den som varsler.
- Ukom anbefaler at tilsynsmyndigheten så snart varslet er mottatt tar kontakt med politiet i saker der det kan være mistanke om straffbare forhold. Politiet har tilsvarende plikt til straks å informere tilsynsmyndigheten om etterforskning mot person som driver virksomhet med offentlig tillatelse om forhold som har betydning for tillatelsen.
- Når tilsynsmyndigheten mottar et varsel med mistanke om at et helsepersonell utsetter pasienter eller brukere for grenseoverskridende seksualisert atferd, anbefaler Ukom at offentlige virksomheter straks blir informert for å kunne ivareta sitt sørge-for-ansvar.

Til Helse- og omsorgsdepartementet

Tilsynsmyndigheten har rutine for å tilby alle som har varslet om rollesammenblandingssaker et møte enten fysisk eller digitalt. For å forhindre at økonomiske forhold hos varsleren er til hinder for et fysisk møte, ser Ukom at det er behov for å utrede mulighet for å få dekket eksempelvis reisekostnader.

- Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet vurderer en ordning for hvordan den som varsler kan få dekket kostnader knyttet til møte med tilsynsmyndigheten.

Statens undersøkelseskommisjon
for helse-og omsorgstjenesten

Postboks 225 Skøyen
0213 Oslo
E-post: post@ukom.no
Org nr: 921018924